

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Had v českém obrazu světa. Etnolingvistická studie.

Autor práce: Bc. Filip Mašek

Text Bc. Filipa Maška je poměrně solidním absolventským badatelským výstupem; autor si při zadání své práce stanovil reálně dokumentovatelný a analyzovatelný výzkumný problém; práce tak není přehnaně ambiciózní, ale zároveň ani zaměřená na minuciózní analýzu nějaké obskurní nepodstatnosti či pouhou esoterickou introspekci (byť jednou z předností humanitních věd ve srovnání s některými přírodními či technickými může být možná právě i možnost psát i práce tohoto typu). K zpracování svého výzkumného problému badatel přistoupil pečlivým způsobem; obzvláště oceňuji jasně zvolený teoreticko-metodologický rámec práce, kterým je „slovanská kulturní lingvistika“, tedy specifické uchopení etnolingvistických bádání, které etnologové znají především v podobě výstupů tzv. lublinské školy, kterou lze v určitém smyslu považovat za jednu ze čtyř hlavních badatelských „škol“ polských folkloristických bádání několika posledních desetiletí (z práce mi ale není zcela jasný její vztah k západní etnolingvistice, etnologicky orientované etnolingvistice a především moskevské etnolingvistické škole; vychází autor i z jejích, téměř výhradně na folklor zaměřených přístupů? Je snad „slovanská kulturní lingvistika“ svébytným spojením obého? A je vůbec na místě a korektní dnes hovořit o nějaké „slovanské“ vědě?). Jelikož nejsem (bohužel) odborníkem v oblasti (jakkoli chápané) etnolingvistiky, dokonce ani v širším oboru filologických věd, svůj posudek zaměřím na etnologický, respektive (slovesně/prozaicky) folkloristický disciplinární úhel pohledu.

Zvolený teoretický základ i metodologie jsou pro zodpovězení hlavních výzkumných otázek dostačující, stejně jako vlastní analytická část, která je provedena se standardní, tedy dobrou a dostačující mírou pečlivosti, byť práce s daty většinou nepřesahuje úroveň pouhé deskripce daného fenoménu.

Určité pochybnosti může snad vzbuzovat metodika výběru a relevantnosti pramenů. Pro „tradiční folklor“ autor využívá většinou intuitivně (ale většinou také dobře) zvolené „hlavní“ (ale zdaleka ne všechny) sbírky pohádek; badatelsky solidnější a rozhodně reprezentativnější by ale bylo pracovat se skutečným přehledovým dílem, jako je *Soupis českých pohádek* Václava Tilleho (1929-1937) či jeho předchozí německojazyčný soupis (1921); zvolené příklady jsou tak z metodického hlediska spíše příklady anekdotickými, náhodně vybranými. Pro žánr pro „jazykový obraz světa“ kvůli jejich nižší míře fikcionalit a většímu množství sociálních a kulturních funkcí zřejmě významnější, tedy pověsti, autor pracuje především s Lufferovým katalogem démonologických textů (2014) a díly Josefa Virgila Grohmana, Václava Krolmuse a výběrovou edicí Oldřicha Sirovátky a Marty Šrámkové (1986). Pro „moderní český folklor“ autor vychází prakticky *pouze*

z komentovaných edic současných pověstí a fám Petra Janečka (2006, 2007, 2008); zcela tak, vedle jiných souhrnných děl (Pohunek 2015) opomíjí celou řadu společensky nepochybně rozšířenějších, do jisté míry i významnějších a pro „jazykový obraz světa“ tedy možná relevantnějších žánrů, jako jsou především anekdoty, vtipy a memy (ale i vyprávění ze života a memoráty).

V souladu s posudkem vedoucí práce také spatřuji určité tápání autora v rozlišování výpovědi jeho dat a jejich badatelské metaintepretace (historických příčin jejich současné podoby, apod.); jeho badatelský výsledek je tak bohužel zbytečně rozmlžený.

Precizněji mohla být rozpracována i teoretická část práce; ta do určité míry trpí častým nešvarem absolventských prací v podobě dlouhých sekvencí „výpisků“ zabývajících se definicí klíčových konceptů. Podobně by bylo možné uvítat zařazení většího množství teoretické a metodologické literatury; vedle velmi rozsáhlého seznamu pramenů má práce poměrně skromný seznam literatury (pouhých 11 titulů; přitom zde nápadně absentují zahraniční teoretické práce s výjimkou tematické studie Bengta af Klintberga 1985; chybí ovšem uvedení roku vydání); naopak oceňuji zařazení domácí odborné folkloristické literatury (Habartová 2013; Janeček 2006, 2007, 2008, Luffer 2014; Petráková 2013), a to včetně té nejnovější (Otčenášek 2019; ale nepřesně citovaný).

Jako potenciálně nadbytečná se mi v etnolingvisticky zaměřené práci zdá kapitola 2. *Had v zoologii* (opakuje většinou obecně známé skutečnosti) a částečně i kapitola 3. *Had v mytologii*; zde by bylo možná více na místě se důkladněji zaměřit na (střední) Evropu a využívat jiné než obecné přehledové práce stojící na pomezí odborné a popularizační literatury; pokud by autora skutečně zajímal shrnující pohled na postavu hada ve světových mytologiích, mohl využít standardní mezinárodní folkloristické přehledové badatelské pomůcky jako *Motif-Index of Folk Literature* Stitha Thompsona (1955-1958) či *ATU* (2004); nepřilíš rozumím dělení mytologie na „evropskou“ (zahrnující mýty antického Řecka, Říma, a keltskou, germánskou a skandinávskou mytologii; skandinávská není primárně severogermánská? A pokud do ní autor počítá finskou Kalevalu, tak ta zase není skandinávská?) a „slovanskou“ (tedy neevropskou?).

Z formálního hlediska je práce na úrovni dnešního (sub)standardu absolventských prací; některé nepřesnosti je možné nalézt například v anglickojazyčném abstraktu (např. pro folklorní pohádku používáme termín „folktale“, použitý výraz „fairy tale“ je používán pro pohádku autorskou, tedy literární; u současných pověstí je vhodnější zvolit buď termín „contemporary legend“ nebo „urban legend“, nikoli ale obojí); použitý jazyk práce je primárně odborný, ale možná až příliš často v něm nacházíme jevy typické spíše pro žurnalistiku; zamrzí také poměrně časté stylistické nepřesnosti a především překlady (např. „entolog“ místo „etnolog“ – byť i enti J. R. R. Tolkiena patří mezi předměty zájmu současného etnologa).

I přes výše míněné připomínky, výtky a otázky, chápané primárně jako výzva k diskusi

během obhajoby, splňuje bakalářská práce Bc. Filipa Maška současné nároky kladené na absolventské práce tohoto typu.

Předloženou zajímavou bakalářskou práci doporučuji k obhajobě s navrženým hodnocením dobře s potenciální změnou v závislosti na průběhu obhajoby.

doc. PhDr. Petr Janeček, Ph.D.

Ústav etnologie FF UK

29. 8. 2019